

IZVODI IZ PRVOSTEPENE PRESUDE U PREDMETU MIODRAG JOKIĆ

18. mart 2004

Para 45. Dva krivična dela od onih za koja se Miodrag Jokić izjasnio krivim - pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom i protivpravni napad na civilne objekte – u ovom slučaju predstavljaju veoma teška krivična dela s obzirom na razaranja koje je Stari grad pretrpeo u toku tog jednog dana i njegove dugoročne posledice. Prema Sporazumu o izjašnjavanju o krivici, šest zgrada u Starom gradu je uništeno, a mnogo više ih je oštećeno. “Na stotine, možda i do hiljadu projektila” palo je na Stari grad 6. decembra 1991. godine. Njihove ogromne posledice su Pretresnom veću pokazane na karti grada.

Para 46. Još jedno krivično delo za koje se Miodrag Jokić izjasnio krivim jeste uništavanje ili hotimično nanošenje štete ustanovama namenjenim religiji, dobrotvornim svrhama i obrazovanju, umetnosti i nauci, istorijskim spomenicima i umetničkim i naučnim delima. Ovo krivično delo predstavlja kršenje u odnosu na dobra koja uživaju posebnu zaštitu međunarodne zajednice.

Para 47. Zabrana razaranja ustanova ove vrste prvi put je kodifikovana početkom prošlog veka, i to Pravilnikom koji je priložen uz Hašku konvenciju o zakonima i običajima rata na kopnu (dalje u tekstu: Haški pravilnik) i Haškom konvencijom o bombardovanju od strane pomorskih snaga u vreme rata, od 18. oktobra 1907.

Para 48. Haška konvencija iz 1954. godine predviđa strožu zaštitu “kulturnih dobara” definisanih u članu 1 Konvencije. Ta zaštita obuhvata obavezu čuvanja i poštovanja kulturnih dobara pod “generalnom zaštitom.”

Para 49. U preambuli Konvencije o zaštiti svetske baštine UNESCO-a kaže se da “je oštećenje ili nestanak svakog primerka kulturne ili prirodne baštine osiromašenje baštine svih naroda sveta.” Dubrovački Stari grad uvršten je u Spisak svetske baštine 1975. godine.

Para 50. U Dopunskim protokolima I (član 53) i II (član 16) iz 1977. Ženevskih konvencija iz 1949. godine ponovljena je obaveza zaštite kulturnih dobara, a doseg zabrane proširen je time što se nezakonitim proglašava, inter alia, “svaki neprijateljski čin usmeren protiv istorijskih spomenika, umetničkih dela ili mesta bogoslužjenja koji čine kulturnu i duhovnu baštinu naroda.” Dakle, na osnovu Dopunskih protokola zabranjeno je napadati ovu vrstu zaštićenih dobara, nezavisno od toga da li ti napadi prouzrokuju stvarnu štetu. Ovaj imunitet se jasno nadovezuje na zaštitu predviđenu za civilne objekte.

Para 51. Dubrovački Stari grad se u vreme događaja navedenih u Optužnici u celini smatrao izuzetno važnim delom svetske kulturne baštine. On je, pored ostalog, bio izuzetna arhitektonska celina u kojoj se ogleda jedan značajan stadijum u istoriji čoveka. Minobacački napad na Stari grad predstavljao je napad ne samo na istoriju i baštinu regiona, već i na kulturnu baštinu čovečanstva. Osim toga, Stari grad je (prema rečima optužbe) bio “grad u kome se živelo” i život njegovih stanovnika bio je tesno isprepletan sa drevnim nasleđem grada. I stambene zgrade u gradu bile su deo Svetske kulturne baštine, što znači da su bile zaštićene.

Para 52. Restauracijom građevina ove vrste, kada je ona moguća, građevine se nikada ne mogu vratiti u stanje pre napada, jer će izvestan deo originalnog, istorijski autentičnog materijala, biti uništen, što umanjuje njihovu originalnu vrednost.

Para 53. Pošto napadi na civilne zgrade predstavljaju tešku povredu međunarodnog humanitarnog prava, Pretresno veće zaključuje da je još teži zločin napasti mesto koje uživa posebnu zaštitu - kao što je to Stari grad koji se sastoji od civilnih zgrada - i prouzrokovati razaranje velikih razmera u njemu. Razaranje prouzrokovano napadom na Stari grad imalo je, štaviše, izrazito velike razmere. Oštećeno je preko 100 građevina, uključujući više delova gradskih zidina u Starom gradu, od toga da su one na nekim mestima bile potpuno razorene do toga da su im oštećeni samo nenoseći elementi. Protivpravni napad na Stari grad se, dakle, mora smatrati posebno deliktним ponašanjem.

IZVODI IZ PRVOSTEPENE PRESUDE U PREDMETU PAVLE STRUGAR

31. januar 2005

Dubrovnik pre oktobra 1991. Godine / Šire područje Dubrovnika, grad Dubrovnik i Stari grad

Para 19. Šire područje opštine Dubrovnik prostire se duž otprilike 120 kilometara obale južne Dalmacije u sadašnjoj Hrvatskoj. Na jugu se graniči s Crnom Gorom, a na istoku s Bosnom i Hercegovinom. Grad Dubrovnik obuhvata područje od Sustjepana na severozapadu do Orsule na jugoistoku, i uključuje i ostrvo Lokrum, jugoistočno od Starog grada.

Para 20. Deo Dubrovnika poznat kao Stari grad obuhvata otprilike 13,38 hektara okruženih srednjovekovnim gradskim zidinama. S jedne strane Starog grada nalazi se Jadransko more, a s druge strane padine. Te padine vode ka planini Srđ, dominantnom topografskom obeležju grada Dubrovnika koje se nadvija nad Stari grad.

Para 21. Dubrovački Stari grad obiluje izuzetnim arhitektonskim znamenitostima, uključujući palate, crkve i javne zgrade. Grad je prvi put postao poznat u 13. veku, kao značajan trgovinski centar, od kada datiraju i najstarije zgrade u Starom gradu. Fortifikacije kojima je opasan Stari grad, čija je izgradnja počela u 12. veku, a završena sredinom 17. veka, smatraju se jednim od najlepših primeraka gradskog utvrđenja u Evropi. Demilitarizacija tog istorijskog područja bila je jedan od preduslova da se Stari grad 1979. godine proglasi svetskom kulturnom baštinom UNESCO. Stari grad je jedinstven po tome što se u njemu još uvek živi. Zapravo, procenjeno je da je 1991. Stari grad imao između 7.000 i 8.000 stanovnika. Unutar gradskih zidina Stari grad je prilično gusto naseljen. Njegove palate, nanizane duž uskih ulica Starog grada i u kojima je ranije stanovala po jedna plemićka porodica, podeljene su na više stanova. Glavna ulica je Stradun, koji preseca Stari grad od istoka prema zapadu.

Uništavanje i razaranje imovine, uključujući kulturna dobra

Para 227. Kada je reč o prvom i drugom uslovu iz predmeta Tadić, Veće napominje da se član 3(b) zasniva na članu 23 Haške konvencije (IV) iz 1907. godine sa pripadajućim

Pravilnikom. I Haška konvencija (IV) iz 1907. i Pravilnik jesu pravila međunarodnog humanitarnog prava i postali su deo običajnog međunarodnog prava.

Para 228. Uvažavajući da je Haški pravilnik donet s važenjem samo za međunarodne oružane sukobe, Veće će sada razmotriti da li zabrana iz člana 3(b) Statuta obuhvata i nemeđunarodne oružane sukobe. Pravilo o kojem je reč usko je povezano s pravilom koje zabranjuje napade na civilne objekte, iako se određeni elementi ta dva pravila razlikuju. Oba pravila služe tome da zaštite imovinu od štete uzrokovane vojnih dejstvima. Pored toga, navodi se da se krivično delo razaranja, kojim se optuženi tereti, dogodilo u kontekstu napada na civilne objekte. Prema tome, i imajući u vidu svoj zaključak da pravilo koje zabranjuje napade na civilne objekte važi za nemeđunarodne oružane sukobe, Veće ne vidi razloga zašto bi odstupilo od stava da zabrana sadržana u članu 3(b) Statuta važi i za nemeđunarodne sukobe.

Para 229. Prelazeći sada na optužbu koja se tereti po članu 3(d), Veće napominje da se ta odredba zasniva na članu 27 Haškog pravilnika. Pored toga, zaštita objekata kulture razrađena je i u ranijim pravnim propisima. Relevantne odredbe Haške konvencije za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba iz 1954. godine⁷⁸⁰ potvrđuju ranije propise. Žalbeno veće je u predmetu Tadić izričito navelo član 19 Haške konvencije iz 1954. godine kao ugovornu odredbu koja je deo običajnog međunarodnog prava i obavezujuća za strane u nemeđunarodnim oružanim sukobima. Uopštenije, ono je zaključilo da su odredbe običajnog prava koje se odnose na zaštitu kulturnih dobara počele da se primenjuju i na unutrašnje sukobe. Veće dodatno napominje da je “vršenje bilo kakvog neprijateljskog čina protiv [kulturnih dobara]” zabranjeno i članom 53 Dopunskog protokola I koji se odnosi na međunarodne oružane sukobe i članom 16 Dopunskog protokola II koji je primenjiv na nemeđunarodne oružane sukobe.

Para 230. S obzirom na gorenavedeno, Veće se uverilo da je član 3(d) Statuta pravilo međunarodnog humanitarnog prava, koje ne samo da odražava međunarodno običajno pravo, već je primenjivo i na međunarodne i na nemeđunarodne oružane sukobe. Shodno tome, ispunjeni su prvi i drugi uslov iz predmeta Tadić u vezi sa članovima 3(b) i 3(d).

Para 231. Kada je reč o trećem uslovu iz predmeta Tadić, Veće podseća na svoj zaključak da krivično delo napada na civilne objekte ispunjava ovaj uslov kada uzrokuje štetu dovoljno tešku da podrazumeva “teške posledice” po njegove žrtve. Ono smatra da će, slično napadima na civilne objekte, krivično delo razaranja potpasti pod nadležnost Međunarodnog suda po članu 3 Statuta ako je šteta naneta dobrima takva da “teško” pogađa žrtve tog zločina. Imajući u vidu da jedan od uslova tog krivičnog dela jeste da je šteta velikih razmera, Veće nema sumnje u vezi s tim da je predmetno krivično delo teško.

Para 232. Što se tiče težine krivičnog dela oštećivanja kulturnih dobara (član 3 (d)), Veće primećuje da su ta dobra, po definiciji, od “velike važnosti za kulturnu baštinu svakog naroda”. Ono, prema tome, smatra da se, premda žrtvom tog krivičnog dela treba smatrati “narod”, a ne nekog konkretnog pojedinca, za to krivično delo može reći da podrazumeva teške posledice po žrtvu. U predmetu Jokić, na primer, Pretresno veće je istaklo da su uništavanje i šteta naneta dubrovačkom Starom gradu vrlo teška krivična dela. Ono je konstatovalo sledeće: “Pošto napadi na civilne zgrade predstavljaju tešku povredu međunarodnog humanitarnog prava, Pretresno veće zaključuje da je još teži zločin napasti

mesto koje uživa posebnu zaštitu – kao što je [dubrovački] Stari grad.” S obzirom na gorenavedeno, Veće konstatuje da krivična delo po članovima 3(b) i 3(d) Statuta jesu teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Prema tome, ispunjen je treći uslov iz predmeta Tadić.

Para 233. Što se tiče četvrtog uslova iz predmeta Tadić, Veće napominje da je član 6 Statuta Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu već predviđao individualnu krivičnu odgovornost za ratne zločine, uključujući razaranja koje nije opravdano vojnom nuždom, koje je navedeno u član 3(b) Statuta. U vezi s članom 3(d) Statuta, Veće podseća da član 28 Haške konvencije iz 1954. Predviđa sledeće: “Visoke Strane Ugovornice se obavezuju da preduzmu, u okviru svog sistema kaznenog prava, sve potrebne mere da budu progonjena i podvrgnuta kaznenim ili disciplinskim sankcijama lica, ma kog državljanstva, koja počine povredu ove konvencije ili naredbe da se ona počini.” Pored toga, praksa ovog Međunarodnog suda daje primere nekoliko pojedinaca osuđenih po članu 3(b) ili 3(d) Statuta, ili po oba. Shodno tome, Veće zaključuje da članovi 3(b) i 3(d) Statuta podrazumevaju individualnu krivičnu odgovornost. Prema tome, četvrti uslov iz predmeta Tadić je ispunjen.

IZVODI IZ PRESUDE ŽALBENOG VEĆA U PREDMETU PAVLE STRUGAR

17. jul 2008

Uništavanje ili hotimično nanošenje štete kulturnim dobrima (tačka 6)

Para 277. Krivično delo uništavanja ili hotimičnog nanošenja štete kulturnim dobrima prema članu 3(d) Statuta predstavlja *lex specialis* u odnosu na krivična dela protivpravnog napada na civilne objekte. Stoga je i uslov za *mens rea* tog krivičnog dela takođe zadovoljen ako su dela uništavanja ili nanošenja štete bila hotimično (tj. bilo namerno bilo iz bezobzirnosti) usmerena protiv takvih “kulturnih dobara”.

Para 278. Pretresno veće je zaključilo da “izvršilac mora da deluje s direktnom namerom da oštetiti ili uništi predmetna dobra” i da se u okolnostima u ovom predmetu ne postavlja pitanje da li “indirektna namera” takođe može biti dovoljna za ovo krivično delo.

Para 279. Na osnovu činjenice da je ceo dubrovački Stari grad 1979. godine uvršten na Spisak svetske kulturne baštine, Pretresno veće je zaključilo da su svi objekti, odnosno zgrade u Starom gradu spadale u polje primene člana 3(d) Statuta. Pretresno veće je takođe primetilo da su s položaja JNA na Žarkovici i drugim lokacijama mogle da se vide oznake zaštićenih objekata UNESCO. Strugar ne tvrdi da je bilo koji od ovih zaključaka pogrešan. Stoga je razuman zaključak Pretresnog veća da su direktni izvršioci zločina bili svesni zaštićenog statusa kulturnih dobara u Starom gradu i da je napad na ta kulturna dobra bio nameran i da nije bio opravdan nikakvom vojnom nuždom. Shodno tome, mora se odbaciti njegova tvrdnja da zaključci Pretresnog veća o *mens rea* direktnih izvršilaca tog zločina ne zadovoljavaju kriterijum direktne namere.